

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571)
ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11

A Model for Teacher Leadership Development according to Education
Reform in the 3rd Decade (B.E. 2562-2571) of Secondary Schools
in the Area of the Regional Education Office, Region 11

พงษ์สวัสดิ์ สายกัน¹, เพลินพิศ ธรรมรัตน์² และ ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์³

Pongsawat Saikan¹, Ploenpit Thummarat² and Sikan Pienthunyakorn³

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต/สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{2,3} อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต/สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Email : phongping@gmail.com

วันที่รับบทความ(Received)

19 สิงหาคม 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

24 กันยายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

26 กันยายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) 3) หาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ได้แก่ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 370 คน โดยในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Yamane (1973) ที่ขนาดความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าหรือไม่เกิน 5% ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) และยืนยันรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 3 การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) กลุ่มเป้าหมายเป็นครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 จำนวน 24 คน จาก 3 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบประเมินภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษา

ในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 22 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการทำงาน มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 4 ตัวบ่งชี้ 4) ความเป็นผู้นำในการทำงาน มี 5 ตัวบ่งชี้ และ 5) สมรรถนะในการทำงานในยุคปัญญาประดิษฐ์ มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ และ 5) การวัดและประเมินผล 3) ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (2562-2571) พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (2562-2571) มีความเหมาะสมโดยรวมมากที่สุด และครูที่เข้ารับการพัฒนามีภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (2562-2571) เพิ่มขึ้นหลังการพัฒนา คิดเป็นร้อยละ 28.60

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, ภาวะผู้นำครู, การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571), สำนักงานศึกษาธิการภาค 11

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) examine the components of teacher leadership in education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571), 2) develop a model for teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571) and 3) validate the effectiveness of a model for teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571). This research and development approach (R&D) was performed in three phases: Phase I: Component study of a model for teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571) era through document analysis, experts' in-depth interviews and a survey research, the sample group consisted of 370 teachers working in secondary schools under the Regional Education Office, Region 11, in the 2019 academic year obtained by using stratified random sampling, the sample size was determined by using Taro Yamane (1973) formula at error level of 0.05; Phase II: A development of a model for teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade era was confirmed by experts' reviews; and Phase III: Validation of the Effectiveness of a model for teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade era, the sample group consisted of 24 teachers from three secondary schools under the Regional Education Office, Region 11. The research instruments included a structured interview form, a set of

rating scale questionnaires, and a leadership assessment form. Data were analyzed through frequency, percentage, mean and standard deviation. The research findings were as follows:

- 1) The components of teacher leadership in education reform according to the 3rd decade (B.E. 2562-2571) consisted of 5 components with 22 indicators describing as follows:
 - 1) Participation in work, comprising four indicators;
 - 2) Curriculum Development and Learning Management in the Situation of COVID-19, comprising four indicators;
 - 3) Professional Learning Community, comprising four indicators;
 - 4) Leadership at work, comprising five indicators; and
 - 5) Teacher Professional Competence in the age of Artificial Intelligence, comprising five indicators.
- 2) The model for teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571) included five components: 1) principles, 2) objectives, 3) contents, 4) development processes, and 5) measurement and evaluation.
- 3) The effectiveness of a model for teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571) developed model for teacher leadership development in education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571) revealed that the model was appropriate at the highest level in overall. The teacher leadership of teachers participating in teacher leadership development according to education reform in the 3rd decade (B.E. 2562-2571) was at a higher level at the percentage of 28.60.

Keywords: Development Model, Teacher Leadership, Education Reform in the 3rd Decade (B.E. 2562-2571), the Regional Education Office, Region 11

บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและให้บริการประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างทั่วถึง เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการช่วยประเทศพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญก้าวหน้าเพิ่มขึ้น การปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไรว่า การจัดการศึกษาได้ดีเป็นการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประเภทต่างๆ ในระดับต่างๆ มีความรู้และทักษะที่ใช้งานได้ โดยเฉพาะสามารถให้บริการเด็ก เยาวชน ประชาชน ทุกหมู่เหล่าได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรม ช่วยพัฒนาประชาชนทั้งประเทศหรือส่วนใหญ่ให้ฉลาดรอบด้านรู้จักใช้ชีวิตและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบทำงานตามกติกาที่เป็นธรรม และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) แต่เมื่อเรามองการจัดการศึกษาในประเทศไทยเรานั้นซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระบวนการจัดการศึกษายังคงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร การศึกษาในประเทศไทย เป็นการศึกษาที่จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทย โดยภาครัฐจะเข้ามาดูแลโดยตรงและเปิดโอกาสให้เอกชนมีส่วนร่วมในการศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา การให้การศึกษาสำหรับ

ศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทักษะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่ายๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อมและเหนือสิ่งอื่นใด คือ ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์เป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายในการที่จะพัฒนาการเรียนในอนาคต ให้นักเรียนมีทักษะ ทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวกที่มีทั้งความสำเร็จและมีความสุขจากหลักสูตรรูปแบบโรงงาน ที่เกิดขึ้นในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งมุ่งผลิตคนเข้าสู่โรงงานตามทักษะพฤติกรรมนิยมของ สกินเนอร์ (Skinner's behaviorism) ยึดตำรา ยึดครู ยึดกระดานดินสอ เป็นสำคัญ เปลี่ยนเป็นหลักสูตรรูปแบบยึดโครงการเป็นฐานยึดการขับเคลื่อนด้วยการวิจัย เป็นหลักสูตรเพื่อชีวิตเชื่อมโยงชุมชนกับประเทศกับชาติ และกับนานาชาติ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงพหุปัญญา การอ่านออกเขียนได้เชิงพหุ เทคโนโลยีและมัลติมีเดีย การเรียนรู้ปัญหาจากโลกที่เป็นจริงจากประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ และประเด็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันถือว่า “เทคโนโลยี” เป็นเส้นทางเดินไปสู่การปรับโฉมใหม่ของระบบการศึกษา โดยเฉพาะการสร้างรายวิชาออนไลน์จะกลายเป็นจริงขึ้นอย่างรวดเร็วสามารถใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีอัจฉริยภาพในแต่ละสาขา สร้างรายวิชาเรียนรู้ด้วยการกระทำขั้นได้ซึ่งจะเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลจากรายวิชาออนไลน์ที่จะมีมากขึ้น ห้องสมุดจะมีรายวิชาเหล่านี้มาแทนที่ บทบาทของครูจะเปลี่ยนไปทำหน้าที่อื่นที่เทคโนโลยีไม่สามารถทำได้แทน เช่น สอนตัวต่อตัว ให้คำปรึกษา แนะนำ สอนการทำงานเป็นกลุ่ม สอนทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะทางสังคม เป็นต้น การประเมินผลจะเปลี่ยนจากคะแนนการทดสอบเป็นการประเมินเชิงคุณภาพของมนุษย์ ช่วยให้นักเรียนได้เปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้เปลี่ยนความรู้เป็นภูมิปัญญานั้นการก่อให้เกิดความรู้โดยสร้างวัฒนธรรมการสืบค้น กระตุ้นปลูกเร้าให้ผู้เรียนเป็นบุคคลเจ้าความคิด เจ้าปัญญาที่ยังคงมีการเรียนรู้แม้หลังเลิกเรียนในแต่ละวันหรือแม้พ้นจากวัยเรียนไปแล้ว ให้ความสำคัญกับความสนใจและช่วยให้เรียนรู้เตรียมตัวสู่โลกที่เป็นจริงกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นเพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิตใช้หลักความยืดหยุ่นในวิธีการสอน (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2555) ระบุว่า เด็กยุคใหม่เป็นคนยุคเจนเนอเรชันซี (Generation Z) เป็นพวกที่ชอบใช้อินเทอร์เน็ต หรือที่เรียกกันว่าเป็นชาวเน็ต ซึ่งเป็นการศึกษาลักษณะนิสัยเพื่อประโยชน์ทางการตลาดครูเพื่อศิษย์ อาจช่วยกันศึกษารวบรวมลักษณะของเด็กไทยยุคใหม่ เอาไว้ใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ ลักษณะอย่างหนึ่งของศิษย์ไทย คือ เกือบครึ่งหนึ่งเป็นคนที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเป็นเวลานาน ๆ ทั้งลูกไว้กับปู่ย่า หรือตายาย เด็กบางคนไม่มีพ่อแม่เพราะพ่อแม่เสียไปแล้ว หรือพ่อแม่หย่าร้าง ต้องอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบางคนเป็นลูกติดแม่ โดยที่แม่แต่งงานใหม่และมีลูกกับสามีใหม่ เป็นความท้าทายต่อครูเพื่อศิษย์ที่จะช่วยให้ความอบอุ่น ความรักแก่เด็กที่ขาดแคลนเหล่านี้

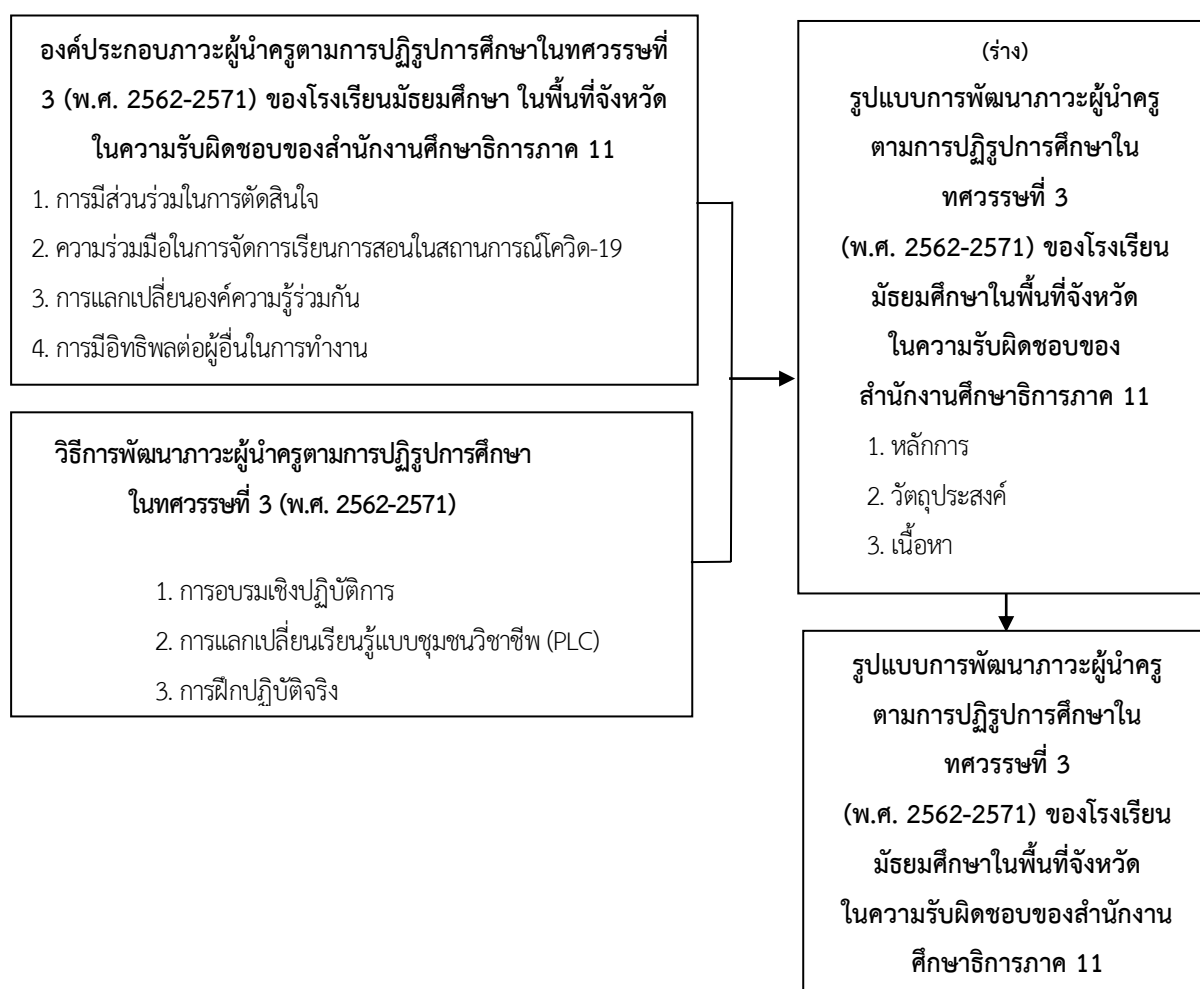
การพัฒนาภาวะผู้นำครู มีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 โดยภาวะผู้นำเป็นการใช้อิทธิพลของผู้นำกับผู้ตามโดยการโน้มน้าวใจ การสร้างค่านิยมและความเชื่อให้คล้อยตามและปฏิบัติงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร (ไชยา ภาวะบุตร, 2555) ส่วนภาวะผู้นำครูเป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับ York-Barr & Duke (2004) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำครู และสรุปความหมายของภาวะผู้นำครูที่พบในงานวิจัยไว้ ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำครูในแง่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน ใช้บทบาทของผู้นำเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ท่ามกลางครู และครูผู้นำเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ภาวะผู้นำครูในแง่ของการใช้พฤติกรรมผู้นำ คือ การที่ครูผู้นำใช้พฤติกรรมครูผู้นำทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมุ่งคุณภาพขององค์กร ภาวะผู้นำตามภารกิจที่ปฏิบัติ และภาวะผู้นำแบบใช้บทบาทคู่ขนาน โดยภาวะผู้นำครู ทั้ง 4 ลักษณะ กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำครูเป็นความสามารถของครูที่มีการตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สร้างความสัมพันธ์ร่วมกันที่จะพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน ร่วมกันพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการทำงานของโรงเรียน มีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนนักเรียน และมีภาวะผู้นำในการทำงาน ทั้งหมดนี้จะส่งผลให้ระบบการศึกษาได้รับการขับเคลื่อนและพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

แต่จากการศึกษาผลการจัดการศึกษาในเว็บไซต์ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ(2560) พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ซึ่งประกอบด้วย 3 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร มีผลการทดสอบระดับชาติ อยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ และจำเป็นต้องพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อขับเคลื่อนระบบการศึกษา แต่ทว่ายังขาดรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูที่มีประสิทธิภาพที่จะนำมาใช้ในการพัฒนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาและวิจัยในหัวข้อ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาไทยให้ทันต่อโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) นี้ เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11
3. เพื่อหาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำและภาวะผู้นำครูไชยา ภาวะบุตร (2555) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การใช้อิทธิพลของผู้นำกับผู้ตามโดยการโน้มน้าวใจ การสร้างค่านิยมและความเชื่อให้คล้อยตาม และปฏิบัติงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับ Dubrin (1998, อ้างถึงใน สิริพรรณ จิ่งสุทธิวงษ์, 2560) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) กล่าวว่า ภาวะผู้นำครู หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับ York-Barr & Duke (2004) สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำครู และสรุปความหมายของภาวะผู้นำครูที่พบในงานวิจัยไว้ ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำครูในแง่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน ใช้บทบาทของผู้นำเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ท่ามกลางครู และครูผู้นำเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ภาวะผู้นำครูในแง่ของการใช้พฤติกรรมผู้นำ คือ การที่ครูผู้นำใช้พฤติกรรมครูผู้นำทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมุ่งคุณภาพขององค์กร ภาวะผู้นำตามภารกิจที่ปฏิบัติ และภาวะผู้นำแบบใช้บทบาทคู่ขนาน โดยภาวะผู้นำครู ทั้ง 4 ลักษณะ กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำครู หมายถึง ความสามารถของครูที่มีการตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สร้างความสัมพันธ์ร่วมกันที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ร่วมกันพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการทำงานของโรงเรียน มีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนนักเรียน และมีภาวะผู้นำในการทำงาน

2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ ศิริพร กุลสานต์ (2557) ได้กล่าวถึง วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงานด้วยตนเองเป็นหลัก แล้วบูรณาการด้วยวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบอื่นๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมเชิงปฏิบัติการด้วย โดยจัดให้มีการศึกษาดูงานระหว่างอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วนำองค์ความรู้ที่ได้มาบูรณาการกับการอบรมเชิงปฏิบัติการ และสำหรับการศึกษาดูงานด้วยตนเองนั้น เป็นการศึกษาความรู้จากคู่มือและเอกสารประกอบการพัฒนาในระหว่างการฝึกปฏิบัติการเป็นการขยายผลต่อไปเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำให้มากขึ้นและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป ส่วน นพรัตน์ อภิวิมลลักษณ์ (2559) ได้สังเคราะห์เอกสารงานวิจัย ได้วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ 4 วิธี ได้แก่ 1) การฝึกฝนด้วยตนเอง 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม 3) การศึกษาดูงาน และ 4) การสอนแนะ ซึ่งจะเห็นว่าวิธีการพัฒนาที่นิยมและมีความเหมาะสมที่สุด คือ การฝึกฝนด้วยตนเอง มีค่าความถี่มากที่สุด กล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นกระบวนการและเทคนิคในการพัฒนาโดยเน้นที่ตัวบุคคลเป็นหลัก อย่างเป็นระบบ มีการเสริมสร้างความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและบรรลุเป้าหมายขององค์กร ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติจริง

การศึกษาเอกสารประกอบการพัฒนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) การอบรมเชิงปฏิบัติการ และ การระดมสมอง

3. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู

ศรัณยา ไกรบุตร (2558) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 11 ไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ และ 5) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับฐปณีย์ นาไร (2561) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ และ 5) การวัดและประเมินผล ส่วน Yukl (2010, อ้างถึงใน สิริพรรณ จิงสุทธิวงศ์, 2560) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้โปรแกรมการฝึกอบรม ซึ่งรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการที่มีประสิทธิผลเพราะโปรแกรมการฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ และวิธีการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรมและมีขั้นตอนที่สำคัญในการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการฝึกอบรมที่ชัดเจน ดังนี้ 1) กำหนดเนื้อหาวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน 2) กำหนดเนื้อหาที่ชัดเจน 3) การจัดลำดับของเนื้อหาที่เหมาะสม 4) การผสมผสานวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสม 5) โอกาสสำหรับการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ 6) การประเมินผลการฝึกอบรมที่ถูกลง 7) การเพิ่มความมั่นใจในตัวเองให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม 8) การให้มีกิจกรรมในการติดตามผลอย่างเหมาะสม กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบการพัฒนา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัดผลประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูล แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบประเมินภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ซึ่งมีกระบวนการปฏิบัติงานตามแผนหรือแนวทางที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ แล้วนำแนวทางนั้นสู่การทดลองปฏิบัติเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นมีการสรุปและพัฒนางาน (R1)(D1) (R2)(D2) พร้อมทั้งจะเผยแพร่ต่อไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 (R1) การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11

ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานในระดับนโยบายของมหาวิทยาลัย นักวิชาการในระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา วิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไปหรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปหรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกและครูผู้สอน วิทยฐานะครูเชี่ยวชาญขึ้นไป โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ จากนั้นทำการศึกษาเชิงสำรวจ โดยผู้วิจัยนำเอาข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครูมาเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบสภาพที่เป็นอยู่จริง และสภาพที่ควรจะเป็น โดยประชากรคือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 4,970 คน โดยในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Yamane (1973) ที่ขนาดความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าหรือไม่เกิน 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คน ประกอบด้วย ครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสกลนคร จำนวน 124 คน จังหวัดนครพนม จำนวน 123 คน และจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 123 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling)

ระยะที่ 2 (D1) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571)

ขั้นตอนที่ 3 การร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ในการร่างและพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และวิธีการพัฒนา มาเป็นกรอบแนวทางในการร่างรูปแบบการพัฒนา หลังจากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบร่างรูปแบบและขอรับความคิดเห็นเพิ่มเติมในการสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ทำการตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบ เนื้อหาของเอกสารประกอบการพัฒนาอีกครั้งหนึ่ง โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ตรวจสอบรูปแบบและขอรับความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยการเลือกผู้เชี่ยวชาญนั้นสามารถเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้ คือ คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการสอนทางการบริหารการศึกษา ซึ่งไม่น้อยกว่า 5 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานในตำแหน่งการบริหารงานในระดับนโยบาย ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา รวมถึงศึกษานิเทศก์ จำนวน 4 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 จำนวน 1 ท่าน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษาขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีประสบการณ์ทางการบริหารไม่น้อยกว่า 10 ปี วิทยฐานะเชี่ยวชาญหรือชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน และศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ไม่น้อยกว่า 10 ปี วิทยฐานะเชี่ยวชาญหรือชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน และสุดท้ายคือครูผู้สอนระดับโรงเรียน

มัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์สอน ไม่น้อยกว่า 10 ปี วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านการจัดการเรียนการสอนหรือหลักสูตร วิทยฐานะเชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

ระยะที่ 3 (R2)(D2) การหาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571)

ขั้นตอนที่ 5 (R2) ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) หลังจากที่ได้ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบ และได้สร้างเอกสารเพื่อเป็นแนวทาง ในการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำรูปแบบ ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นครูใน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ประกอบด้วย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร โดยโรงเรียนที่เลือกใช้วิธีการเลือก แบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 3 โรงเรียน ๆ ละ 8 คน เป็นตัวแทนจากทั้ง 8 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น จำนวน 24 คน แบ่งเป็น 3 ช่วงในการพัฒนา ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) และการฝึกปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 6 (D2) สรุปผลการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาใน ทศวรรษที่ 3 (2562-2571) นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาทำการสรุป ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนารูปแบบให้ สมบูรณ์เพื่อเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 22 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 4 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านความเป็นผู้นำในการทำงาน 5 ตัวบ่งชี้ และ 5) ด้านสมรรถนะในการทำงานในยุคปัญญาประดิษฐ์ มี 5 ตัวบ่งชี้

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ และ 5) การวัดและประเมินผล

3. ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 พบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$) และ ค่าเฉลี่ยผลการประเมินภาวะผู้นำครูระยะหลังการทดลองใช้รูปแบบ ($\bar{X} = 4.76$) สูงกว่าก่อนการทดลองใช้ รูปแบบ ($\bar{X} = 3.33$) และมีความแตกต่างเพิ่มขึ้น 1.43 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 28.60 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 1 ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบพัฒนา

ที่	องค์ประกอบภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความ รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11	ค่าสถิติ (N=24)				เพิ่มขึ้น	ร้อยละ ความ ก้าวหน้า
		ก่อน		หลัง			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	การมีส่วนร่วมในการทำงาน	3.35	0.48	4.81	0.42	1.46	29.20
2	การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ใน สถานการณ์โควิด-19	3.39	0.49	4.68	0.47	1.29	25.80
3	ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	3.32	0.47	4.64	0.48	1.32	26.40
4	ความเป็นผู้นำในการทำงาน	3.34	0.48	4.86	0.35	1.52	30.40
5	สมรรถนะในการทำงานในยุคปัญญาประดิษฐ์	3.27	0.44	4.83	0.37	1.56	31.20
ค่าเฉลี่ย		3.33	0.47	4.76	0.42	1.43	28.60

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 22 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มี 4 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านความเป็นผู้นำในการทำงาน 5 ตัวบ่งชี้ และ 5) ด้านสมรรถนะในการทำงานในยุคปัญญาประดิษฐ์ มี 5 ตัวบ่งชี้ ซึ่งองค์ประกอบและตัวชี้วัดได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำผลจากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ ตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบเนื้อหาของเอกสารประกอบการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ทั้งนี้เนื่องจากภาวะผู้นำครู คือ ความสามารถของครูที่มีการตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สร้างความสัมพันธ์ร่วมกันที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ร่วมกันพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการทำงานของโรงเรียน มีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนนักเรียน และมีภาวะผู้นำในการทำงาน เมื่อครูได้รับการพัฒนาให้มีภาวะผู้นำครูแล้ว จะทำให้การจัดการศึกษาไทยในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ให้นิยามว่า ภาวะผู้นำครู (Teacher Leadership) หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ สอดคล้อง

กับอนัตตา ชาวนา (2556) กล่าวว่า ภาวะผู้นำครู หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่ครูได้แสดงออกตามบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยใช้บทบาทของผู้นำและบทบาทของครูเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่วน York-Barr & Duke (2004) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำครูในแง่ของการใช้พฤติกรรมผู้นำว่า หมายถึง การที่ครูผู้นำใช้พฤติกรรมครูผู้นำทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมุ่งคุณภาพขององค์กร ภาวะผู้นำตามภารกิจที่ปฏิบัติ และภาวะผู้นำแบบใช้บทบาทคู่ขนาน

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล โดยรูปแบบที่ออกแบบมาเป็นรูปแบบที่ดี มีความเหมาะสมในการนำมาพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบดังกล่าวได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน และพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีการนำรูปแบบมาทดลองใช้ตามกระบวนการพัฒนารูปแบบ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีธญา ไกรบุตร (2558) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 11 ไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ และ 5) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ส่องแสง อัยวรรณ (2559) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูผู้สอนภาษาอังกฤษโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ และ 5) การวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐปนีย์ นารี (2561) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ และ 5) การวัดและประเมินผล

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 พบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และค่าเฉลี่ยผลการประเมินภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ระยะหลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบ

มีความแตกต่างเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 28.60 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า องค์ประกอบและรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูมีกระบวนการพัฒนาที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทำให้ครูผู้สอนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ครูสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตลอดจนแนวคิด เกิดการตลกผลึกทางองค์ความรู้ และได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ สามารถนำเอาความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ทั้ง 5 องค์ประกอบ ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการทำงาน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ความเป็นผู้นำในการทำงาน และสมรรถนะในการทำงานในยุคปัญญาประดิษฐ์ ทั้งหมดนี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ส่องแสง อัยวรรณ (2559) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูผู้สอนภาษาอังกฤษโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูและสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู และศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูผลการวิจัยพบว่า หลังจากทดลองใช้รูปแบบจะมีดัชนีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะผู้นำครูผู้สอนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นร้อยละ 76.36 และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัณยา ไครบุตร (2558) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 11 ผลการวิจัยพบว่า หลังจากทดลองใช้รูปแบบจะมีดัชนีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะผู้นำครูเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโรงเรียนมัธยมศึกษา เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.06 สอดคล้องกับงานวิจัยของสร้อยสุตา กรีน (2563) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ผลการวิจัยพบว่า หลังจากทดลองใช้รูปแบบจะมีดัชนีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นร้อยละ 60.70

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการทำงาน 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 3) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 4) ความเป็นผู้นำในการทำงาน และ 5) สมรรถนะในการทำงานในยุคปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำข้อมูลที่ได้นี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำครูของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 จากผลการวิจัยพบว่าครูกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 มีภาวะผู้นำครูสูงขึ้นจึงควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูนี้ไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำครูของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนและการทำงานในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.3 จากผลการทดลองใช้รูปแบบในการพัฒนาระยะที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) และระยะที่ 3 การปฏิบัติจริง สามารถใช้เวลาในการปฏิบัติไปพร้อมกันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับภาค หรือระดับประเทศ เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาเปรียบเทียบกับมีความเหมือน หรือแตกต่างกัน หากมีความแตกต่างจะได้พิจารณาถึงสาเหตุที่แตกต่าง ถ้ามีความเหมือนกันจะได้เป็นเครื่องยืนยันข้อค้นพบ ซึ่งจะทำให้ข้อค้นพบที่ได้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

2.2 ควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูไปใช้ในโรงเรียนอื่นที่ทำการเปิดสอนในระดับต่ำกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อจะได้องค์ความรู้ที่เป็นภาวะผู้นำครูตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 3 (พ.ศ. 2562-2571) ของโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 โดยภาพรวมผลที่ได้จะได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของครูและยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ไชยา ภาวะบุตร. (2555). *ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ*. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ฐปณีย์ นาไร. (2561). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- นพรัตน์ อภิวิมลลักษณ์. (2559). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในศาลยุติธรรม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีทัศนะการศึกษาศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศรัณยา ไกรบุตร. (2558). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 11*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

- ศิริพร กุลสานต์. (2557). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2560). สถิติ O-NET ย้อนหลัง. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/3865>.
- สร้อยสุตา กรีน. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- ส่องแสง อัยวรรณ. (2559). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูผู้สอนภาษาอังกฤษโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). สภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สิริพรรณ จิงสุทธีวงศ์. (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำฝ่ายบริการของบุคลากรสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- อนันตดา ขาวนา. (2556). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 11. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.
- York-Barr, J., and Duke, K. (2004). *What do We know about teacher leadership? Finding from two decades of scholarship*. Retrived from http://www.psycholosphere.com/What_we_know_about_teacherleadership_byYork-Barr.pdf